

MARIBORSKA KNJIŽNICA

Tadej Vrbnjak

**FILMSKA ZBIRKA V OSREDNJI KNJIŽNICI MARIBORSKE KNJIŽNICE:
POZNAVANJE IN UPORABA ZBIRKE TER NJEN NADALJNI RAZVOJ**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Maribor, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Tadej VRBNJAK

Naslov pisne naloge: Filmska zbirka v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice: poznavanje in uporaba zbirke ter njen nadaljnji razvoj. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kraj: Maribor

Leto: 2023

Št. strani: 28

Št. slik: 17

Št. preglednic: 0

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 3

Št. referenc: 26

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mariborski knjižnici

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Semir Atić, Mariborska knjižnica

UDK: 791.53:027.02(497.4Maribor)

Ključne besede: posebne knjižnične zbirke, filmsko gradivo, filmska umetnost, knjižnično gradivo

Izvleček:

Namen: Namen naloge je bil raziskati poznavanje in uporabo filmske zbirke v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice. Zanimalo nas je zadovoljstvo uporabnikov z zbirko in kakšno zbirko oz. dostop do filmskih vsebin želijo v prihodnosti.

Metodologija: V raziskavi smo kot raziskovalno metodo uporabili anketo. Z njeno pomočjo smo poskušali ugotoviti, ali uporabniki poznajo možnost izposoje filmskega gradiva na DVD-jih v Mariborski knjižnici, katere vsebine pogrešajo v filmski zbirki knjižnice, ali uporabljajo možnost spletne izposoje slovenskih filmov in ali si v prihodnosti želijo dostopa do platform za pretočne video vsebine na zahtevo.

Rezultati: Rezultati raziskave so pokazali, da so uporabniki dobro seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva, a je več tistih, ki si filmov ne izposojajo. Velik odstotek teh izposoja filmov v knjižnici ne zanima ali pa nimajo primerne opreme za predvajanje DVD-jev. Kljub temu si vprašanci želijo filmskega gradiva na teh nosilcih tudi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice. Rezultati raziskave prav tako potrjujejo željo uporabnikov po dostopu do filmskih vsebin preko platform za pretočne video vsebine. Več kot polovica vprašanih ne uporablja spletnega portala za izposajo slovenskih filmov Baza slovenskih filmov.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Izvedli smo raziskavo, ki bo v pomoč Mariborski knjižnici pri načrtovanju filmske zbirke v novi Osrednji knjižnici, saj bo pri njenem snovanju lahko upoštevala vedenje, potrebe in želje uporabnikov.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 FORMALNI OKVIR.....	2
3 FILMSKE ZBIRKE V KNJIŽNICAH	3
3.1 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO FILMSKE ZBIRKE	3
3.2 FILMSKE ZBIRKE NA DVD-JIH	5
3.3 DOSTOP DO PLATFORM ZA PRETOČNE VIDEO VSEBINE V KNJIŽNICAH.....	7
3.3.1 Baza slovenskih filmov	7
3.3.2 Kanopy	8
4 NABAVNA POLITIKA ZA FILMSKI CENTER MARIBORSKE KNJIŽNICE	8
4.1 URESNIČEVANJE CILJEV IZ DOKUMENTA IN ODMIKI	10
5 RAZISKAVA	11
5.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	11
5.2 METODOLOGIJA	12
5.2.1 Anketa	12
6 REZULTATI RAZISKAVE	13
7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	23
8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	26
PRILOGE	I

KAZALO SLIK

Slika 1: Filmsko gradivo na polici.....	11
Slika 2: Starost anketirancev.....	14
Slika 3: Status anketirancev.....	14
Slika 4: Seznanjenost z možnostjo izposoje filmskih DVD-jev.....	15
Slika 5: Izposoja filmov v primeru poznavanja te možnosti izposoje.....	15
Slika 6: Odločitev za izposajo filmov v Mariborski knjižnici	16
Slika 7: Mnenje uporabnikov, ki si filmov ne izposojajo.....	17
Slika 8: Želje uporabnikov.....	17
Slika 9: Obstoj zbirke na DVD-jih v novi knjižnici.....	18
Slika 10: Uporaba platform za pretočne vsebine.....	19
Slika 11: Želja uporabnikov glede pretočnih vsebin.....	19
Slika 12: Uporaba spletnega portala BSF.....	20
Slika 13: Vzroki neuporabe portala BSF.....	20
Slika 14: Možnosti priporočil knjižnice ob izposoji filmskega gradiva.....	21
Slika 15: Zanimanje uporabnikov za ogled filma v knjižnici.....	21
Slika 16: Izposoja filmov kot pomemben segment izposoje.....	22
Slika 17: Izposoja DVD-jev v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice 2017–2022.....	25

1 UVOD

Splošne knjižnice se v čim večji meri trudijo omogočiti lokalni skupnosti neomejen dostop do informacij, svojih storitev in do vseh vrst knjižničnega gradiva. Med knjižnično gradivo sodijo tudi različni nosilci glasbenih in filmskih zapisov. Naloga splošnih knjižnic je tudi izobraziti uporabnike na različnih področjih in Mariborska knjižnica je leta 2007 pripravila dokument Nabavna politika za filmski center, v katerem je izrazila odločenost zagotavljati najširšo dostopnost knjižničnega gradiva, na enem mestu zbrati večji fond gradiva na temo filmske kulture in seznaniti uporabnike s fenomenom filma in z njegovimi posledicami na različnih ravneh kulturnega udejstvovanja (Mariborska knjižnica, 2007).

V nalogi smo želeli izvedeti, ali so uporabniki Mariborske knjižnice seznanjeni s filmsko zbirko, ki jo knjižnica ponuja, in ugotoviti, če ustreza njihovim potrebam. Želeli smo se dotakniti tudi prihodnosti – vprašanja preživetosti trenutnih podatkovnih nosilcev (DVD-jev) in želja uporabnikov glede morebitne ponudbe filmskih vsebin preko pretočnih vsebin.

Postavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja, ki so bila osnova za zasnovo raziskave, in poskušali dobiti odgovor na njih:

- Ali uporabniki poznajo filmsko zbirko, ki jo ponuja Mariborska knjižnica?
- Ali si izposojajo filme v Mariborski knjižnici?
- Katere vsebine pogrešajo v sedanji filmski zbirki?
- Si želijo ponudbe filmov na obstoječih nosilcih (DVD-jih) tudi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice?
- Si želijo dostopa do filmskih vsebin preko pretočnih vsebin?
- So uporabniki seznanjeni z možnostjo spletne izposoje slovenskih filmov?
- Si želijo ogledati film tudi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice?
- Si uporabniki ob izposoji filmskega gradiva na DVD-jih želijo tudi priporočil s strani knjižnice?

S pomočjo odgovorov na anketnem vprašalniku smo preverjali naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Uporabniki knjižnice so seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva na DVD-jih.
- Hipoteza 2: Uporabniki, ki filmsko zbirko uporabljajo, si v njej želijo večje število uspešnic in komercialnih filmov.

- Hipoteza 3: Uporabnikom se ne zdi pomembno, da je filmska zbirka na DVD-jih umeščena tudi v novo Osrednjo knjižnico Mariborske knjižnice.
- Hipoteza 4: Uporabniki Mariborske knjižnice si v prihodnosti želijo dostopa do izposoje filmskih vsebin preko pretočnih vsebin.
- Hipoteza 5: Uporabniki ne poznajo možnosti spletne izposoje slovenskih filmov.
- Hipoteza 6: Uporabnikov ne zanima ogled filmov v za to namenjenih prostorih v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice.
- Hipoteza 7: Uporabniki si ob izposoji filmskega gradiva na DVD-jih želijo priporočil s strani knjižnice.

V raziskavi smo kot raziskovalno metodo uporabili anketo.

2 FORMALNI OKVIR

Zakon o knjižničarstvu (2001) navaja, da so »knjižnično gradivo objavljeni tiskani, zvočni, slikovni, elektronski ali kako drugače tehnično izdelani zapisi, ki jih zbirajo in javnosti posredujejo knjižnice ter so namenjeni za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja. Knjižnično gradivo so tudi rokopisi in drugo neobjavljeno gradivo (tipkopisi, elektronski zapisi in podobno), namenjeno potrebam iz prejšnjega odstavka«.

Med knjižnično gradivo sodi tudi filmsko gradivo. A moramo biti pazljivi, saj se je pod tem terminom označeval filmski oz. fotografski trak. V naši nalogi imamo pod terminom »filmsko gradivo« v mislih predvsem gradivo, ki je na nosilcu DVD. V povezavi s filmskim gradivom oz. filmsko zbirko se pojavi tudi termin AV-zbirka. V bibliotekarskem terminološkem slovarju (Kanič idr., 2009) lahko preberemo, da je avdiovizualno gradivo neknjižno gradivo, shranjeno na avdiovizualnem mediju, ki je namenjen gledanju in poslušanju.

Izgradnja knjižnične zbirke je vedno dolgoročni proces oblikovanja knjižničnega fonda. Knjižnice se ob snovanju in izgradnji zbirk zmeraj srečajo s vprašanji, povezanimi z izborom, nabavo, obdelavo, izločanjem gradiva in drugimi podobnimi vprašanji. Imajo oblikovano politiko upravljanja knjižnične zbirke. Knjižnična zbirka vsebuje različne vrste gradiva, namenjena je vsem starostnim obdobjem, proaktivno se odziva na potrebe in interese v lokalni skupnosti ter odraža raznolikost lokalne skupnosti. Knjižnična politika upravljanja določi način oblikovanja posebnih zbirk knjižničnega gradiva. Stopnjo obsega in prirasta neknjižnega

gradiva v knjižnični zbirki določi knjižnica glede na aktualnost takšnega gradiva, ki je pogojena s tehnološkim razvojem (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019, str. 33–36).

V zvezi z neknjižnim gradivom in posebno zbirko (v Mariborski knjižnici je filmska zbirka opredeljena kot posebna zbirka) se lahko navežemo tudi na IFLA/UNESCO standarde za splošne knjižnice, ki med drugim narekujejo (Splošne knjižnice, 2002, str. 39–41), naj splošna knjižnica za vse zagotovi enak dostop do raznovrstnega knjižničnega gradiva, ki ga njeni uporabniki potrebujejo za izobraževanje, informacije, osebni razvoj, pa tudi razvedrilo. Knjižnično zbirko je potrebno nenehno razvijati, tako da je prebivalcem stalno na izbiro novo gradivo in da so omogočene nove storitve. Splošna knjižnica mora slediti razvoju novih oblik gradiva in novih načinov dostopa do informacij.

Splošne knjižnice so v IFLA/UNESCO manifestu o splošnih knjižnicah 2022 (2023) opredeljene kot lokalno informacijsko središče, ki omogočajo uporabnikom dostop do vseh vrst znanja in informacij. Vse starostne skupine morajo v knjižnici najti gradivo, ki ustreza njihovim potrebam. Zbirke in storitve morajo poleg tradicionalnega gradiva vključevati vse vrste ustreznih medijev in sodobnih tehnologij. Eno od poslanstev splošne knjižnice je tudi zagotoviti dostop do širokega nabora informacij in idej brez cenzure ter podpora formalnemu in neformalnemu izobraževanju na vseh ravneh.

3 FILMSKE ZBIRKE V KNJIŽNICAH

3.1 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO FILMSKE ZBIRKE

Knjižnice že dolgo niso več samo zbirke knjig. Vanjo sodi tudi neknjižno gradivo, med njimi je tudi avdiovizualno gradivo in filmsko gradivo je med uporabniki eden izmed najbolj priljubljenih segmentov avdiovizualnega gradiva. »Uvrščanje filma v knjižnico je bil pomemben premik k bolj pestri ponudbi knjižnic, ki so se zavedale svojega poslanstva in so želele zadovoljiti potrebe vseh uporabnikov.« (Rampih, 2010, str. 148)

Avtor Šprah (1991) je pisal o uvajanju filmskega gradiva v splošno knjižnico. V svojem članku navaja, katere vsebine bi naj knjižnica uvrstila v svojo zbirko, upoštevala bi naj:

- izobraževalno - poučni program,
- otroško - mladinski program,
- program domačega (igranega) filma,
- program svetovne filmske produkcije (igranega) filma.

Status filma v knjižnicah je bil dolgo nejasen. Reichenberg (1995) je trdil, da se bo le z dobrim in načrtnim izobraževanjem v svetu filma posledično nadgrajevala knjižnica, ki se bo s tem gradivom ukvarjala. Taka zbirka se seveda razvija postopoma, v Univerzitetni knjižnici Maribor – ki je v omenjenem članku izpostavljena – so v sredini devetdesetih pričeli postavljati temelje za filmsko zbirko.

Seveda se pri oblikovanju filmske zbirke vedno pojavi vprašanje, katere (in kakšne) filme dati v zbirko. Ali v zbirko uvrstiti le filme, ki so nepozaben del filmske zgodovine, in jo dopolnjevati s tistimi, ki predstavljajo vrhunec v zgodovini filmskega ustvarjanja ali pa ponuditi tudi izposajo komercialnih filmov in s tem morda zadovoljiti večje število uporabnikov? Splošne knjižnice navadno podobno kot pri leposlovnem gradivu v knjižni obliki uberejo nekakšno srednjo pot – poudarjajo pomen kvalitetnih vsebin, prav tako pa ne zanemarijo popularnih, kritiško ne tako hvaljenih vsebin. Naša sodelavka, dolgoletna bibliotekarka v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice, pove, da se je razcvet izposoje filmskega gradiva začel v drugi polovici devetdesetih let 20. stoletja s ponudbo filmskega gradiva na videokasetah (VHS), še večje zanimanje med uporabniki in posledično porast izposoje pa je sledil po letu 2000, ko so te vsebine prešle na DVD-je (J. Mlakar, osebna komunikacija, 22. 9. 2023).

Vsaka knjižnica se je na svoj način lotila priprave svoje filmske zbirke. Temeljna izhodišča za oblikovanje zbirk AV-gradiva pa so enotna in zahtevajo:

- dobro poznavanje okolja, v katerem knjižnica deluje,
- izdelan program nabavne politike z obvladovanjem trga,
- primerne prostorske zmogljivosti za obdelavo, hranjenje, postavitev in izposajo gradiva,
- finančna sredstva,
- strokovno usposobljen kader za ureditev gradiv, za svetovanje pri izbiri ali izposoji gradiv in
- sistematično spremljanje razvoja in opravljanje dejavnosti (Ločniškar-Fidler, 1999).

O dožemanju filmske umetnosti kot »prave« umetnosti je razmišljal tudi Geohelli (2005) v zborniku *Film v knjižnici*. Piše, da je film v primerjavi s pisano besedo zelo mlada umetnost, ki je šele v zadnji tretjini prejšnjega stoletja z razvojem novih analognih in kasneje digitalnih tehnologij postala dostopna posameznikom izven kinematografa in neodvisno od naključnosti televizijskih programov. Film se še vedno bori za svoj kulturni status, ki se razlikuje od »gole zabave« in hitro potešenega užitka.

Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin in Goriška knjižnica Franceta Bevka sta v projektih *Film v knjižnici* in *Evropski film v knjižnici* skušali ustvariti nekakšno virtualno knjižnico. Zamisel je bila v ustrezno digitalno obliko pretvoriti zapise, ki jih hrani knjižnica, da bodo uporabnikom lažje dostopni. Omejili so se na filmsko gradivo in na dostop v notranjem omrežju. Izdelali so uporabniku razumljiv vmesnik, vzpostavili bazo petdesetih evropskih filmov, vse skupaj pa podprli s programskimi rešitvami, ki so nastale v lokalnem okolju. Filmsko zbirko so nameravali dopolniti z zbirko glasbenih del in leposlovnih in strokovnih besedil (Leban, 2005). Takratna razmišljanja v obeh navedenih knjižnicah so bila kar vizionarska, sploh če pomislimo na današnjo popularnost platform za pretočne video vsebine.

3.2 FILMSKE ZBIRKE NA DVD-JIH

V naši nalogi smo se osredotočili na filmsko zbirko na DVD-jih, saj je eno pomembnejših vprašanj, s katerim se Mariborska knjižnica – predvidevamo, da tudi druge splošne knjižnice – ukvarja, prav vprašanje, ali je zbirka na teh nosilcih že »preživeta«. Sodeč po pregledu tuje literature, ki jo navajamo v nadaljevanje naloge, bo v prihodnje povpraševanje po filmskih vsebinah, dostopnih preko interneta, preseglo povpraševanje po fizično dostopnem gradivu.

Ob takšnih pričakovanjih nas zanima, kakšna je življenjska doba DVD-ja. Življenjska doba optičnih nosilcev je odvisna od več dejavnikov, npr. od vrste diska, kvalitete izdelave, vzdrževanja in ravnanja z njimi. Pričakovana življenjska doba pomeni čas, v katerem je disk še uporaben. Pri CD-jih in DVD-jih je težko opaziti znake zgodnje degradacije, razen v primeru, ko je vidno poškodovana površina, uporabnik zazna napako komaj takrat, ko je predvajanje vsebine na disku moteno ali onemogočeno. Tudi proizvajalci diskov so previdni pri ocenah življenjske dobe DVD-jev, ocenjuje se, da je življenjska doba diskov od 20 pa vse do 100 let, seveda le v primeru priporočenih pogojev shranjevanja in hrambe nosilcev (Byers, 2003).

IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva (2000, str. 95–96) navajajo, da je dobra zaščita pred praskami, prahom in umazanijo originalna embalaža, ki jo namestimo v zaprte škatle, predale ali omare in s tem ščitimo pred svetlobo, prahom in drugimi mikroklimatskimi spremembami. Optične plošče naj bi hranili v hladnem (pod 20° C) in zmerno suhem prostoru, kjer ni prahu, uporaba čistilnih raztopin za čiščenje ni priporočljiva. Če se želimo izogniti poškodbam na optični plošči, je ne smemo upogibati ali se njene površine dotikati s predmetom, ki ima ostro konico.

Knjižno in neknjižno gradivo s področja filma se v Mariborski knjižnici hrani trajno, saj gre za ozko specializirano področje. Kriteriji za izločanje neknjižnega gradiva pa so po Ločniškar-Fidler (2001) naslednji:

- poškodovano oziroma uničeno gradivo,
- izgubljeno gradivo,
- neizterljivo gradivo,
- izraba zaradi prekomerne izposoje,
- ukradeno gradivo,
- zastarela vsebina,
- odvečni izvodi.

Pri filmih o zastareli vsebini težko govorimo, prej kot vsebina bo zastarel medij. Prav to je ena od dilem, s katerimi se knjižnice v zadnjih letih v povezavi s filmskimi zbirkami ukvarjajo – ali se doba DVD-jev počasi končuje? Avtor Crane (2021) se v svojem članku ukvarja prav s tem vprašanjem in ugotavlja, da je v nekaj severnoameriških knjižnicah v zadnjih letih prišlo do upada izposoje DVD-jev, a je povpraševanje po njih še vedno visoko. Večina direktorjev oz. predstavnikov splošnih knjižnic na tem področju izpostavlja težave, kot je npr. odhod uporabnikov na platforme s pretočnimi video vsebinami in odločitev filmskih studiev, da nekaterih filmov ne izdajo več v fizični obliki. V prihodnosti ima večina knjižnic, omenjenih v tem članku, namen ohraniti filmsko zbirko tudi na DVD-jih, predvsem z mislijo na tiste, ki ne uporabljajo interneta in/ali storitev za pretočne vsebine.

Splošne knjižnice so danes zaradi hitrega tehnološkega napredka in novih tehnologij v precepu. Tehnološki napredek bi sicer naj spremljale in se mu v določeni meri tudi prilagodile, kljub temu pa se morajo zavedati pričakovanj in potreb uporabnikov, ki temu napredku ne sledijo.

Rampih (2010) piše, da na omejitve uvrščanja knjižničnega gradiva po obliki najbolj vplivata razvoj novih nosilcev in usihanje starih, lahko pa se spremenijo tudi razmere v okolju. Tako bo knjižnica v zbirko prenehala vključevati določeno vrsto gradiva (npr. gramofonske plošče ali kasete), če okolje za njegovo uporabo nima primerne tehnične opreme.

3.3 DOSTOP DO PLATFORM ZA PRETOČNE VIDEO VSEBINE V KNJIŽNICAH

Pretočne video vsebine so multimedijske vsebine, ki se prenašajo prek interneta in se predvajajo sproti z nalaganjem ali z majhno zakasnitvijo v živo ali na zahtevo. Prav sproti nalaganje je ena največjih prednosti pretočnih vsebin, uporabniku namreč ni treba čakati na prenos celotne datoteke, predvajanje se prične takoj. Najbolj znane – seveda plačljive – platforme za pretočne vsebine so Netflix, HBO Max, Amazon Prime, Disney+, v Sloveniji je priljubljena tudi platforma Voyo. V slovenskih splošnih knjižnicah se odločajo predvsem za omogočanje dostopa do dveh platform za pretočne video vsebine – Baza slovenskih filmov (BSF) in Kanopy.

3.3.1 Baza slovenskih filmov

Baza slovenskih filmov (BSF) omogoča ogled slovenskih filmov. Pri projektu trenutno sodeluje 35 slovenskih knjižnic, ki omogoča dostop do filmskih vsebin na tem portalu. Iz dokumenta Video na zahtevo (Baza slovenskih filmov, 2022), ki je dostopen na spletni strani BSF, je razvidno, da portal ustvarja, financira in vzdržuje Filmoteka, zavod za širjenje filmske kulture in da je primarni cilj BSF slovensko avdiovizualno produkcijo čimbolj povezati s publiko, olajšati dostop in razširiti priljubljenost slovenskega filma. Pri Filmoteki kot enega večjih problemov navajajo majhno število slovenskih filmov, ki so na zakonit način dostopni splošni javnosti, pa še ti so na voljo na DVD nosilcih in Blu-Ray nosilcih, ki so po njihovem že pri koncu svoje življenjske dobe.

Filmske vsebine na BSF si je možno ogledati preko računalnika, televizije, tablice in telefona. Po izbiri vsebine ima član 48 ur časa, da si jo lahko (tudi večkrat) ogleda. Mariborska knjižnica dostop do portala BSF omogoča od marca 2022. V letu 2022 je po podatkih v letnem poročilu Mariborske knjižnice (2023) bilo na portalu BSF izposojenih 106 filmov, največ si jih izposojajo uporabniki v starostni skupini od 36 do 45 let.

3.3.2 Kanopy

Kanopy je spletna platforma za pretočne video vsebine na zahtevo. Njihov poslovni model je zelo poseben, kajti povezujejo se z univerzami in javnimi knjižnicami, ki potem študentom in ostalim članom ponujajo storitev in svojo knjižnico filmov popolnoma brezplačno. Platforma ponuja okoli 30.000 filmov (Platforma za gledanje filmov, 2018). Svojim uporabnikom je dostop do te spletne platforme omogočilo že večje število splošnih knjižnic v Sloveniji (npr. Mestna knjižnica Ljubljana, Knjižnica Brežice, Valvasorjeva knjižnica Krško, Knjižnica Črnomelj, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto idr.). Platforma vsebuje tudi video vsebine za otroke. Filmi so brez slovenskih podnapisov, vsebine pa si je možno ogledati na računalniku, televiziji ali mobilni napravi. Iz diplomskega seminarja avtorice Račnik (2022) izvemo, da imajo uporabniki v Knjižnici Bežigrad za ogled vsebin na platformi Kanopy na voljo štiri kreditne točke na mesec. Ena kreditna točka pomeni 72 urno predvajanje izbranega naslova. Kreditna točka se porabi po petih sekundah predvajanja, uporabnik si v 72 urah lahko vsebino ogleda kolikokrat želi.

Ob pregledu tujih virov smo naleteli tudi na podatek o morebitni slabosti te platforme za knjižnico – ceno. Tako je splošna knjižnica v New Yorku s prvim julijem 2019 končala sodelovanje s spletno platformo Kanopy. Kot glavni razlog za to odločitev so navedli »nevzdržno ceno« in dodali, da bodo sredstva raje namenili za gradivo, po katerem je večje povpraševanje (knjige in e-knjige) (Coleman, 2019).

Iz dokumenta Digitalna knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana: izhodišča za delovanje (Mestna knjižnica Ljubljana, 2020) izvemo, da se je MKL odločila, da bo za Kanopy letno namenila 8000 USD.

4 NABAVNA POLITIKA ZA FILMSKI CENTER MARIBORSKE KNJIŽNICE

Knjižnica mora ob izgradnji knjižnične zbirke pripraviti dokument nabavne politike. Avtorica Rampih (2010, str. 49) ob tem navaja, da mora dokument o nabavni politiki biti del širših načrtov knjižnice, spodbujati mora odgovornost knjižničarjev in krepiti knjižnične cilje in

poslanstvo. V Mariborski knjižnici je bil ob snovanju filmske zbirke pripravljen dokument Nabavna politika za Filmski center, ki je stopil v veljavo leta 2007.

Delo, povezano z izgradnjo knjižničnih zbirk in z njihovim razvojem, zahteva neprestano prizadevanje za čimbolj racionalno uresničevanje nabavne politike ter stalno preverjanje formalne in vsebinske ustreznosti zbirk. Pomeni skrb za pridobivanje novega knjižničnega gradiva in aktivno prizadevanje za aktualizacijo starih zbirk, spremljanje izposoje gradiva in interesov uporabnikov (Kodrič-Dačić, 2007).

V dokumentu Nabavna politika za Filmski center (Mariborska knjižnica, 2007) je bil opredeljen osnovni namen vzpostavitve Filmskega centra – uporabnikom omogočiti boljše seznanjenje s fenomenom filma in z njegovimi posledicami na različnih ravneh kulturnega udejstvovanja ter ustvariti povezave med filmsko umetnostjo in literaturo.

Zbirka vsebuje filme na nosilcih v formatu DVD (angl. Digital Versatile Disc) in formatu BD (angl. Blu-ray disk), slednji so v knjižnici zaradi visoke cene in potrebe po precej dragi opremi v manjšini (in jih v našo raziskavo nismo vključili), zgoščenke s filmsko glasbo, strokovno literaturo s področja filmske umetnosti, knjižne predloge, po katerih so bili posneti nekateri filmi iz zbirke ter serijske publikacije.

Osnovna ideja ob vzpostavitvi filmske zbirke je bila uporabnikom knjižnice ponuditi kakovostne filme, ki so težje dostopni. V dokumentu Nabavne politike za Filmski center (2007) je zapisano, da bo Mariborska knjižnica za potrebe izposoje gradiva med drugim nabavljala vse slovenske filme (brez izjeme), kakovostne dokumentarne filme (filme, ki s svojo kvaliteto predstavljajo znaten prispevek k širitvi vedenja in znanja o določeni temi; filme, za katere med kritiki velja konsenz o njihovi kvaliteti), otroške animirane filme (prioriteta so sinhronizirani filmi in filmi z vzgojno vsebino) in tuje igrane filme s slovenskimi podnapisi (dobitnike nagrade oskar, nagrajence Beneškega festivala, festivala v Cannesu, Berlinskega festivala).

Za izposajo neknjižnega gradiva (DVD-ja) je bilo določeno obdobje treh dni in omejitev izposoje na največ 3 izvode naenkrat. Določeno je bilo, da se neknjižno gradivo ohrani trajno, saj gre za ozko specializirano področje. Omenjene so bile tudi prireditve s področja filma in filmske kulture, ki bi se naj izvajale v različnih časovnih intervalih in obsegale predvsem

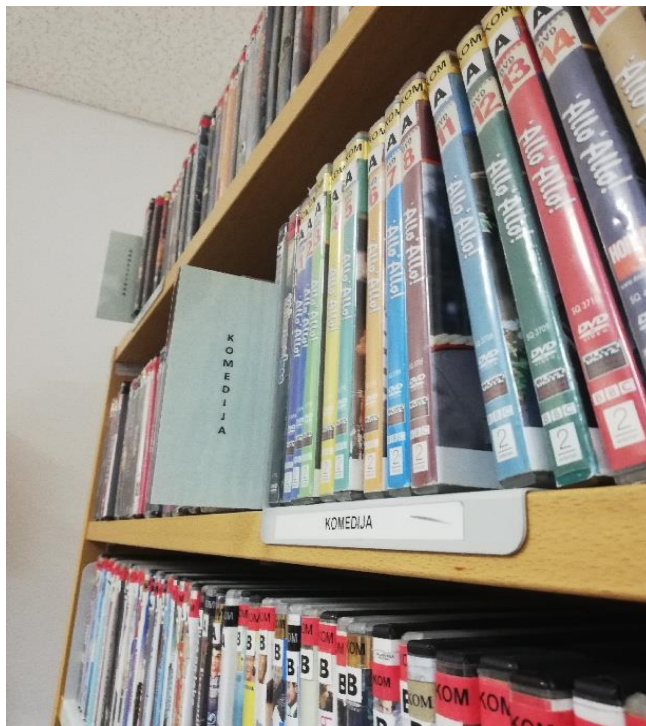
različne okrogle mize, predavanja, gostovanja filmskih ustvarjalcev in izobraževalne delavnice (Mariborska knjižnica, 2007). Dokument navaja tudi nabavo knjižnega gradiva (strokovna literatura in leposlovje – knjižne predloge za film) in serijskih publikacij, ki jih v naši raziskavi ne bomo podrobneje omenjali, saj se bomo osredotočili na neknjižno gradivo v filmski zbirki.

4.1 URESNIČEVANJE CILJEV IZ DOKUMENTA IN ODMIKI

Filmski center je bil prvotno mišljen kot posebna enota v mreži Mariborske knjižnice (Mariborska knjižnica, 2007). AV-gradivo bi naj bilo postavljeno v prostem pristopu po posameznih sklopih, in sicer po barvnih oznakah, ki določajo izvor filma, in znotraj izvora po zvrsteh. Knjižno gradivo bi bilo v prostem pristopu postavljeno po UDK vrstilih, ločeno bi postavili gradivo za otroke. Serijske publikacije bi bile razvrščene po abecednem redu, na slovenske in tuje naslove in ločeno po naslovih za odrasle in mladino.

Zaradi prostorske stiske in omejitev zbirka nikoli ni zaživela na enem mestu, kot je bilo predvideno. Tako je gradivo razdeljeno na tri enote, večina neknjižnega gradiva (DVD-jev) za odrasle je v Osrednji enoti Mariborske knjižnice (pred letošnjim letom imenovana Knjižnica Rotovž), večina gradiva, primerne za otroke in mladino, je v Pionirski knjižnici (prej Pionirska knjižnica Rotovž), knjižno gradivo, ki dopolnjuje filmsko zbirko, pa je v Knjižnici Nova vas. Tam je tudi zbirka zgoščenk s filmsko glasbo (Mariborska knjižnica, 2023).

Filmsko gradivo na DVD-jih je, kot prikazuje Slika 1, danes postavljeno v prost pristop, uporabnik lahko svobodno brska po njem. Ta pristop je zamenjal začetni kombiniran pristop, ko so bili na policah le ovitki gradiva, vsebina (DVD-ji) pa je bila dostopna na zahtevo pri knjižničnem pultu.

Slika 1: Filmsko gradivo na polici

Čeprav je bila osnovna ideja, da se nabavlja predvsem kvalitetne in nagrajene filme, danes zbirka vsebuje – predvsem zaradi povpraševanja uporabnikov – tako komercialne filme kot tiste, ki predstavljajo vrhunce v zgodovini filmskega ustvarjanja. Uresničila se je ideja o nabavi vseh slovenskih filmov, vsaj tistih, ki so izšli na DVD-ju.

Za filmsko gradivo na DVD-jih je danes, ko gradivo ni več tako izposojano, rok izposoje 3 tedne, podobno kot za večino knjižnega gradiva (izjema so le zelo brane in rezervirane knjige). Še vedno se odvijajo nekatere prireditve s področja filma, tako se je na primer septembra 2023 končal cikel desetih predavanj Filmski žanri skozi družbeno kritiko.

5 RAZISKAVA

5.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Cilj naše raziskave je bil odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Ali uporabniki poznajo filmsko zbirko, ki jo ponuja Mariborska knjižnica?
- Ali si izposojajo filme v Mariborski knjižnici?
- Katere vsebine pogrešajo v sedanji filmski zbirki?

- Si želijo ponudbe filmov na obstoječih nosilcih (DVD-jih) tudi v novi Osrednji knjižnici?
- Si želijo dostopa do filmskih vsebin preko pretočnih vsebin?
- So uporabniki seznanjeni z možnostjo spletne izposoje slovenskih filmov?
- Si želijo ogledati film tudi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice?
- Si uporabniki ob izposoji filmskega gradiva na DVD-jih želijo tudi priporočil s strani knjižnice?

Preverjali smo naslednje zastavljene hipoteze:

- Hipoteza 1: Uporabniki knjižnice so seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva na DVD-jih.
- Hipoteza 2: Uporabniki, ki filmsko zbirko uporabljajo, si v njej želijo večje število uspešnic in komercialnih filmov.
- Hipoteza 3: Uporabnikom se ne zdi pomembno, da je filmska zbirka na DVD-jih umeščena tudi v novo Osrednjo knjižnico Mariborske knjižnice.
- Hipoteza 4: Uporabniki Mariborske knjižnice si v prihodnosti želijo dostopa do izposoje filmskih vsebin preko pretočnih vsebin.
- Hipoteza 5: Uporabniki ne poznajo možnosti spletne izposoje slovenskih filmov.
- Hipoteza 6: Uporabnikov ne zanima ogled filmov v za to namenjenih prostorih v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice.
- Hipoteza 7: Uporabniki si ob izposoji filmskega gradiva na DVD-jih želijo priporočil s strani knjižnice.

5.2 METODOLOGIJA

5.2.1 Anketa

Ena izmed znanstvenih metod zbiranja podatkov v okviru raziskovalnega procesa je anketna metoda. Za anketno metodo je značilno, da praviloma ne proučujemo celotne populacije, ampak na ustrezen način iz nje izberemo samo določene enote, manjši skupek, tj. vzorec, in pridobimo podatke, ki omogočajo posploševanje značilnosti in mnenj celotne populacije (Ambrožič, 2005).

S pomočjo anketnega vprašalnika smo želeli ugotoviti, ali uporabniki poznajo filmsko zbirko Mariborske knjižnice, ali jo uporabljajo (torej si izposojajo gradivo iz te zbirke) in kakšno zbirko želijo v prihodnosti. Pri anketiranju se mora raziskovalec zanesti na besedne izjave in informacije o dogodkih, ki jih sam ni opazoval. Odgovori ljudi niso vedno zanesljivi, včasih koga sprašujemo o stvareh, o katerih ne ve skoraj nič (Avbelj idr., 2020, str. 133).

Izbran je bil namenski način vzorčenja. Anketa je bila dostopna v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice, Pionirski knjižnici, Knjižnici Nova vas, Knjižnici Kamnica, Knjižnici Pobrežje, Knjižnici Tezno in Knjižnici Tabor. Gre za enote, ki delujejo na območju Mestne občine Maribor in so v bližini nove Osrednje knjižnice Mariborske knjižnice. Povezava do ankete je bila posredovana po več kanalih, k sodelovanju so bili povabljeni tudi nekateri vidni deležniki filmske kulture v Mariboru (Film Factory, Zavod Mars Maribor, Društvo za razvoj filmske kulture, Maribox).

Anketiranje je potekalo od 6. avgusta 2023 do 16. septembra 2023.

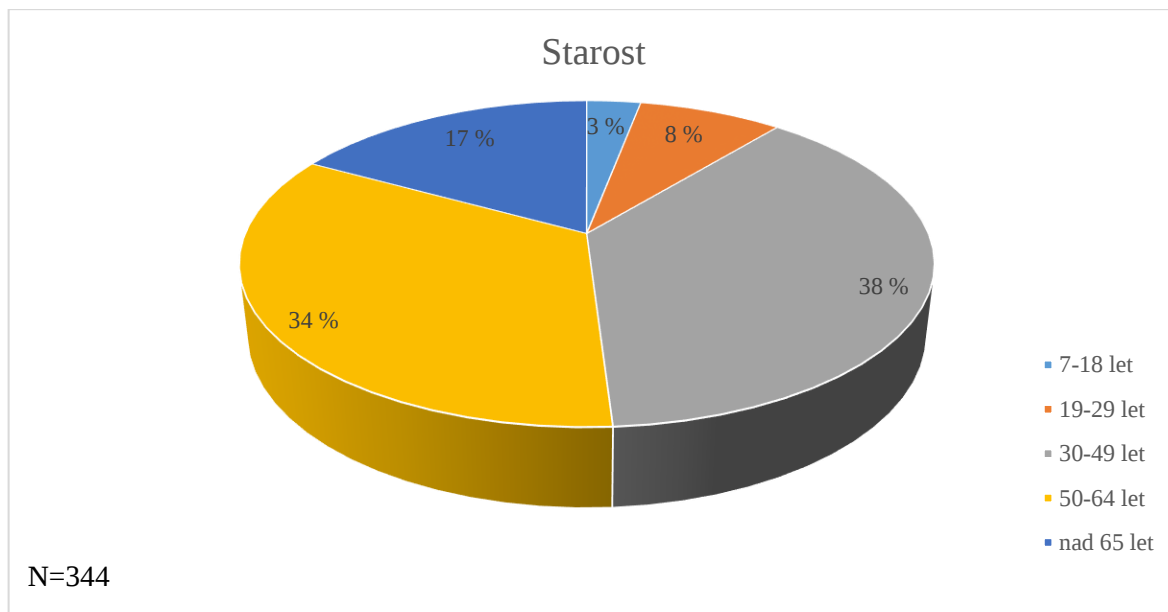
6 REZULTATI RAZISKAVE

Anketni vprašalnik je zajemal 16 vprašanj. Anketo je v celoti izpolnilo 306 anketirancev. Pri oblikovanju anketnih vprašanj smo se poskušali izogniti sugestivnim možnostim (npr. sugestiji, da gre pri DVD-jih za »preživet« nosilec). Anketni vprašalnik je obsegal 16 vprašanj: 13 zaprtih vprašanj, 2 polodprti – respondenti so pri vprašanju, katere vsebine pogrešajo, pod možnostjo »Drugo« imeli na voljo polje, kjer so vpisali svoj odgovor; pri vprašanju, če se jim zdi pomembno, da bo filmska zbirka na DVD-jih tudi v novi Osrednji knjižnici, pa so lahko tudi pojasnili svoj odgovor (»DA« ali »NE«) – in 1 odprto vprašanje (zadnje vprašanje). Pokazala se je ena od slabosti zbiranja podatkov z anketo, torej, da anketiranci odgovorijo le na vprašanje, na katerega želijo odgovoriti (Ambrožič, 2005, str. 28). Tako je na prvo vprašanje bilo podanih 38 odgovorov več kot na zadnje. Pri vsakem vprašanju, na katerega je odgovorilo občutno manj respondentov, kot na druga, smo v analizi na to posebej opozorili¹.

Prvi dve vprašanji v anketnem vprašalniku sta se nanašali na splošne podatke anketirancev. Pri prvem nas je zanimala njihova starost. Kot kažejo rezultati raziskave, prikazani na Sliki 2, je

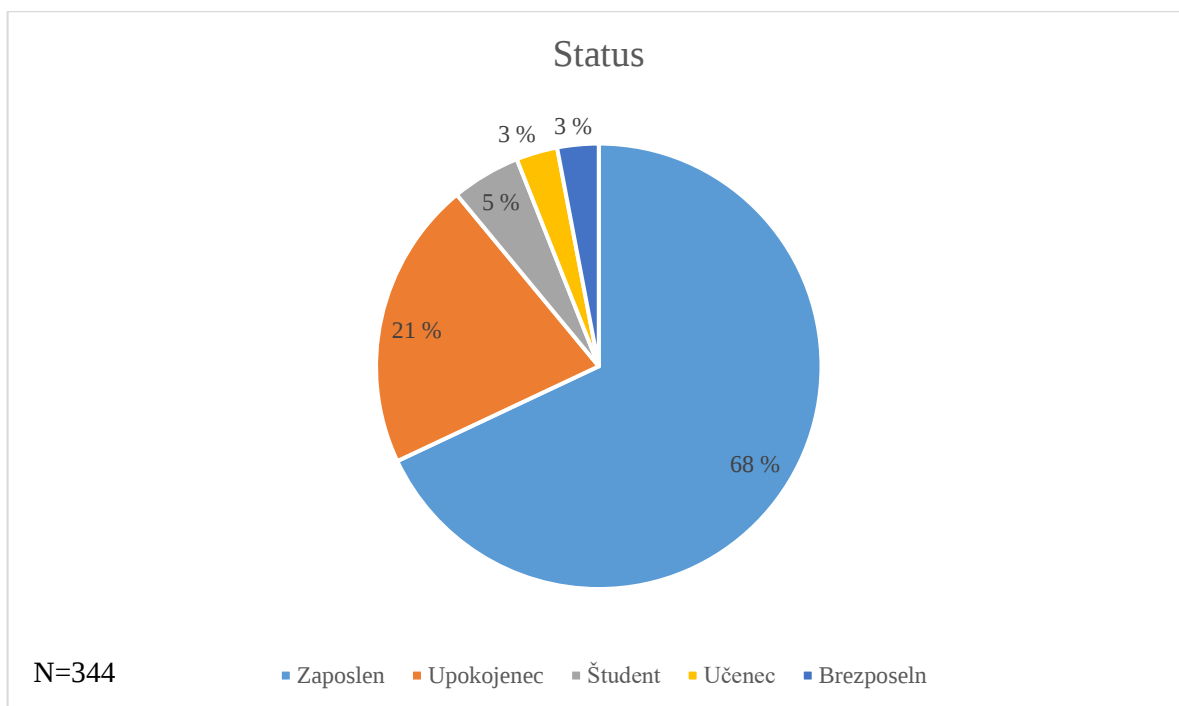
¹ Pri grafični predstavitvi rezultatov je prikazano tudi število respondentov (N).

bilo največ, 38 % anketirancev, starih med 30 in 49 let, 34 % jih je imelo 50–64 let, 17 % jih je bilo starih nad 65 let. 8 % vprašanih je štelo med 19 in 29 let, najmanj, 3 %, je bilo mladih (7–18 let).

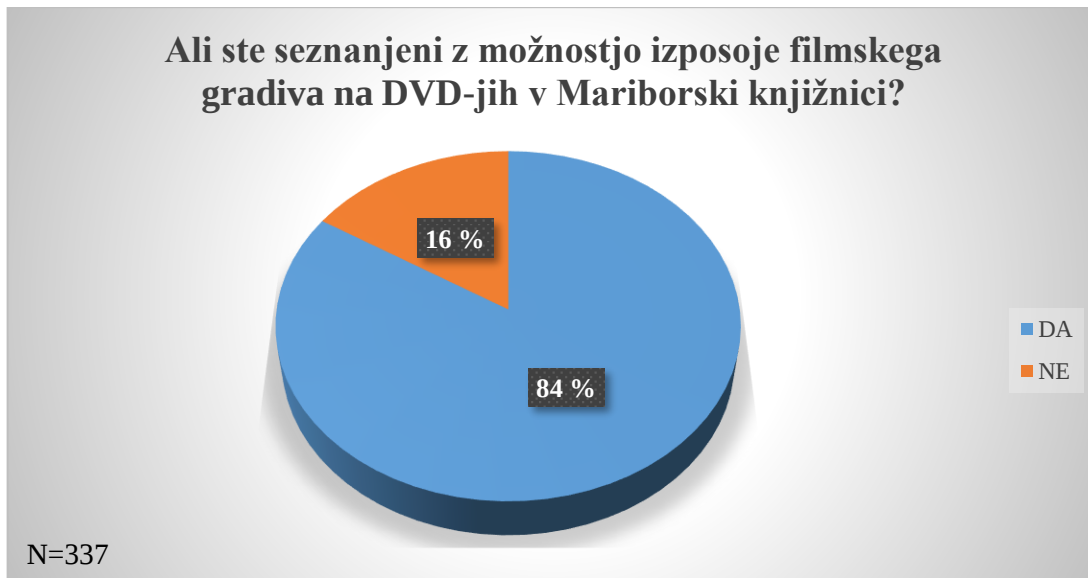
Slika 2: Starost anketirancev

Največ tistih, ki so odgovarjali na anketna vprašanja, je bilo ob reševanju vprašalnika zaposlenih (68 %), upokojencev je bilo 21 %, 5 % je bilo študentov, najmanj je bilo učencev in brezposelnih (obe skupini po 3 %), kar je prikazano na Sliki 3.

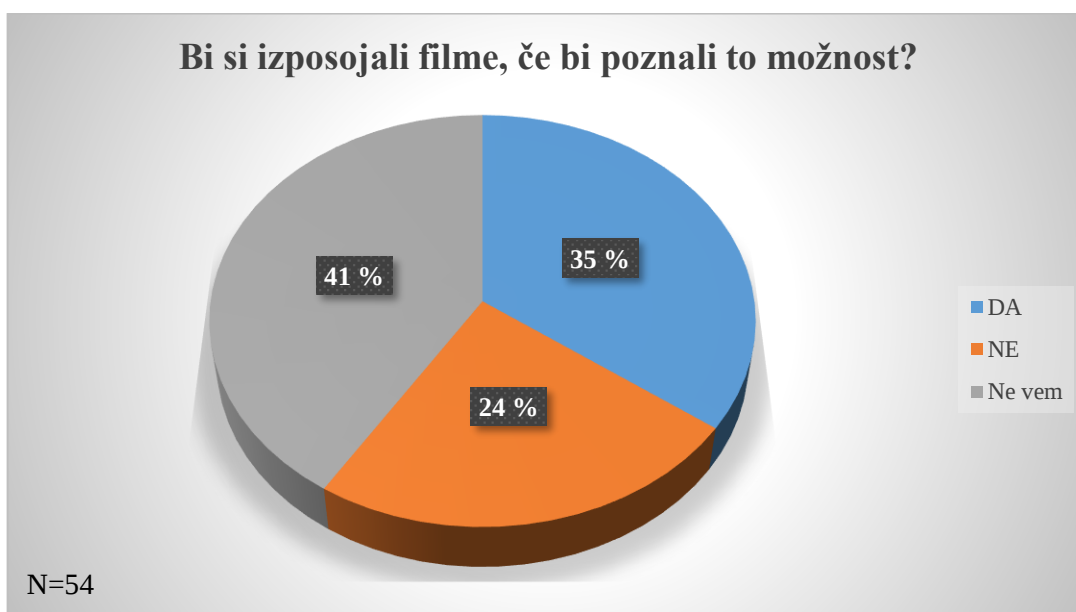
Slika 3: Status anketirancev

Prvo vprašanje, vezano na poznavanje filmske zbirke Mariborske knjižnice, je bilo, ali so anketiranci seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva na DVD-jih. Pritrdilno je odgovorilo 84 % respondentov, 16 % te možnosti ne pozna (Slika 4).

Slika 4: Seznanjenost z možnostjo izposoje filmskih DVD-jev

Anketirance, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili nikalno, smo povprašali, ali bi si izposojali filme, če bi vedeli, da ta možnost obstaja. Na vprašanje so odgovorjali tisti, ki so na prejšnje vprašanje odgovorilo nikalno. Rezultati so prikazani na Sliki 5 – 35 % bi si filme izposojalo, če bi poznali to možnost, 24 % si jih ne bi, 41 % respondentov pa ne ve, ali bi se odločili za izposajo filma.

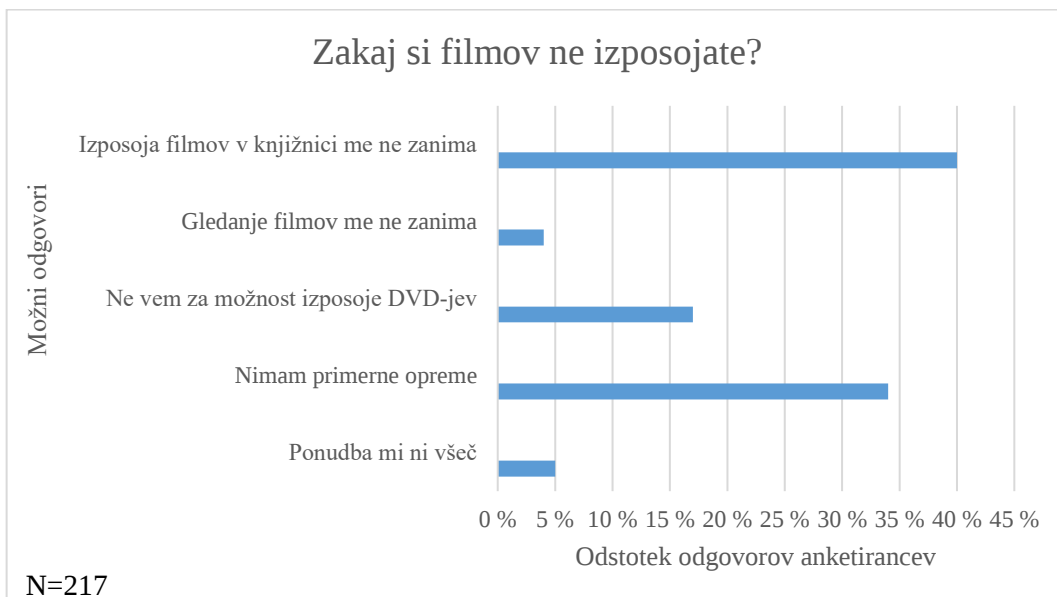
Slika 5: Izposoja filmov v primeru poznavanja te možnosti izposoje

Pri naslednjem vprašanju smo od anketirancev želeli dobiti odgovor, ali si filme izposojajo v Mariborski knjižnici. 32 % jih je odgovorilo, da si filme izposoja, 68 % si jih ne (Slika 6).

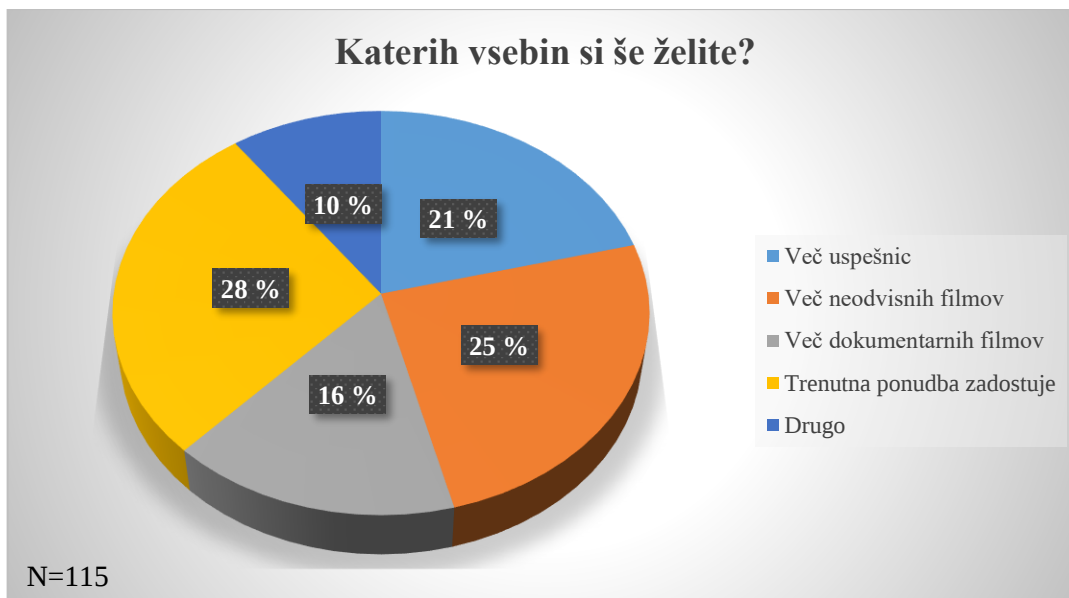
Slika 6: Odločitev za izposajo filmov v Mariborski knjižnici

Posamezniki, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili z »NE«, so odgovarjali na podvprašanje, zakaj si filmov ne izposojajo. Odgovori na raziskovalno vprašanje so prikazani na Sliki 7. Zavedamo se, da vprašanje morda ni primerno za tiste, ki so že prej odgovorili, da ne poznajo možnosti izposoje filmov, zato smo kot možen odgovor ponudili tudi možnost *Ne vem, da si je DVD-je možno izposoditi*, čeprav smo s tem enak odgovor dobili dvakrat. Največ tistih, ki so na vprašanje odgovorili, 40 %, izposoja filmov v knjižnici ne zanima. 34 % anketirancev nima opreme, ki bi omogočala predvajanje DVD-jev, 17 % jih za izposajo ne ve, ponudba filmov ne ustreza 5 %, 4 % respondentov pa gledanje filmov sploh ne zanima.

Slika 7: Mnenje uporabnikov, ki si filmov ne izposojajo

Pri naslednjem vprašanju (rezultati so prikazani na Sliki 8) smo želeli ugotoviti, katerih vsebin si (potencialni) uporabniki želijo v zbirki. Največ anketirancem, 28 %, trenutna ponudba zadostuje njihovim potrebam, 25 % jih pogoša več neodvisnih filmov, 21 % vprašanih si želi več uspešnic in komercialnih filmov, 16 % pa več dokumentarcev. 10 % anketirancev se je odločilo za možnost »Drugo«, kjer so imeli možnost dopisati, česa si želijo. Večina si želi še več nagrajenih evropskih filmov in animiranih filmov.

Slika 8: Želje uporabnikov

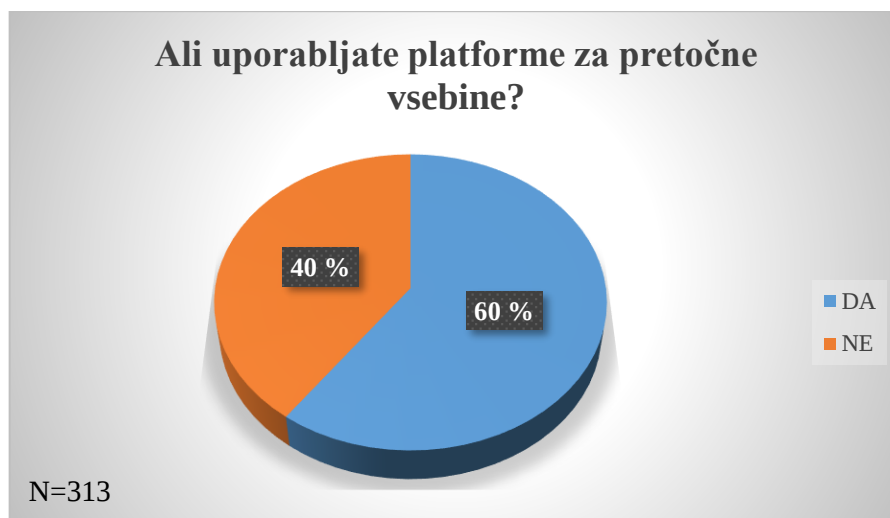
Na vprašanje, ali se zdi ljudem pomembno, da Mariborska knjižnica ponudi zbirko filmov na obstoječih nosilcih tudi v novi osrednji enoti Mariborske knjižnice, je bilo podanih 318 odgovorov (Slika 9). Anketiranci so imeli tudi možnost na kratko pojasniti svoj odgovor. Večina jih je odgovorila, da se jim zdi pomembno imeti filme na DVD-jih tudi v novi knjižnici (73 %). Pojasnila so bila različna, navajamo jih nekaj, ki se nam zdijo najbolj zanimiva: *»kljub pojavljanju novih tehnologij uporaba dvd nosilca še ni izumrla, socialno poslanstvo knjižnice se mi zdi pomembno tudi v zvezi s tem gradivom«*; *»možnost dostopa do filmov«*; *»s tem bo ponudba še bolj bogata«*; *»zastarel, pa vendar še dovolj uporaben medij«*; *»zdi se mi to zelo smiselno pod pogojem, da bo zbirka kvalitetna, bo vsebovala evropske sodobne filme in filmske klasike, ki niso dostopne na pretočnih platformah in ponujala možnost izposoje prenosnega dvd-roma za tiste, ki več ne posedujejo predvajalnikov.«*; *»ker je najbolj obiskana enota, pretok bralcev bi se morda povečal, hkrati pa bi posegali tudi po knjižnem gradivu«*.

27 % anketirancev je na to vprašanje odgovorilo, da se jim ponudba zbirke na DVD-jih v novi knjižnici ne zdi pomembna. Tukaj je nekaj njihovih pojasnil: *»ne, v kolikor bi obstajala alternativa izposoje filmov na sodobnejši način«*; *»obstajajo pretočne platforme, nosilci pa se hitro uničijo...«*; *»možnost ogledov filmov internetnih ponudnikov zadošča. ponudba filmov ni dovolj aktualna«*; *»dvd so že zastareli in marsikdo nima več primerne opreme za predvajanje«*; *»si ne izposojam filmov v knjižnici«*.

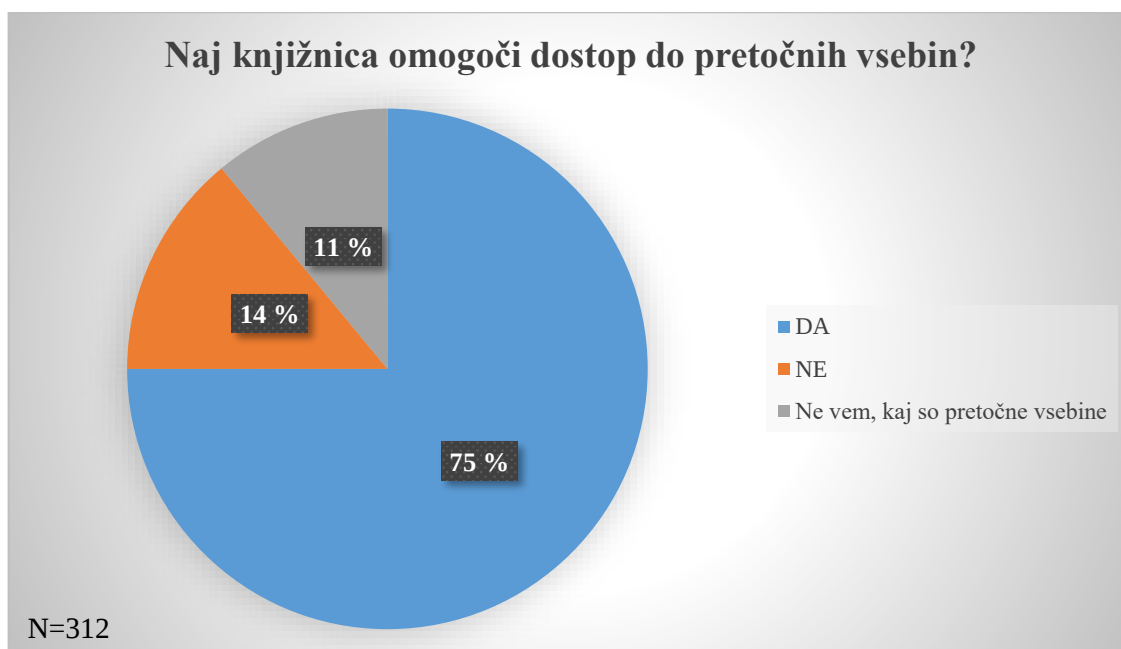
Slika 9: Obstoje zbirke na DVD-jih v novi knjižnici

Pri naslednjem vprašanju nas je zanimalo, ali za spremljanje filmskih vsebin vprašanci uporabljajo platforme za pretočne vsebine. Več (60 %) jih te storitve uporablja, kar prikazuje Slika 10.

Slika 10: Uporaba platform za pretočne vsebine

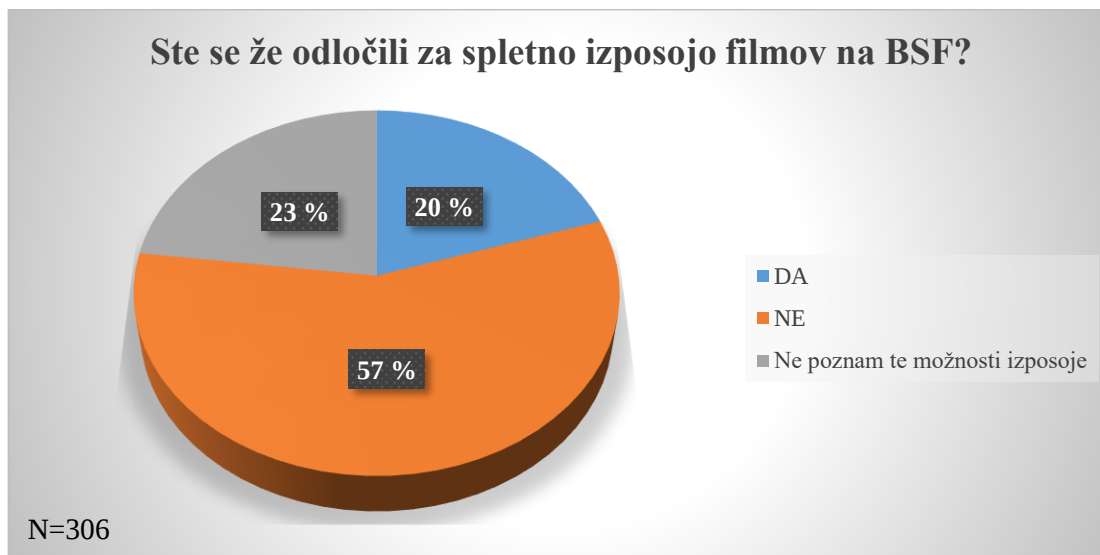
Na vprašanje, ali si želijo, da bi tudi knjižnica omogočila dostop do filmskih vsebin preko pretočnih vsebin, je večina (75 %) odgovorila pritrdilno, 14 % si te možnosti ne želi, 11 % tistih, ki so podali odgovor, pa ne ve, kaj so pretočne vsebine (Slika 11).

Slika 11: Želja uporabnikov glede pretočnih vsebin

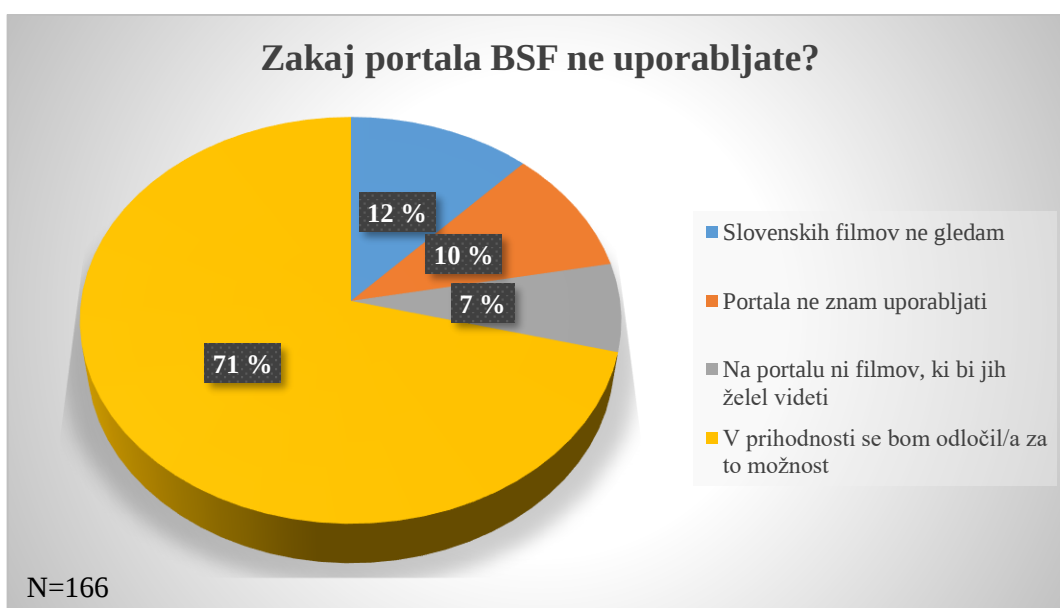
Z naslednjim vprašanjem smo zašli tudi na področje slovenskega filma. Zanimalo nas je, koliko ljudi se je odločilo za spletno izposajo slovenskih filmov na portalu Baza slovenskih filmov.

Rezultat raziskave (Slika 12) pokaže, da se je za to možnost že odločilo 20 % anketirancev. 57 % njih se za to možnost še ni odločilo, 23 % jih te možnosti izposoje sploh ne pozna. Glede na velik odstotek tistih, ki možnosti spletne izposoje slovenskih filmov ne poznajo, bi morda bila primerna večja promocija te storitve.

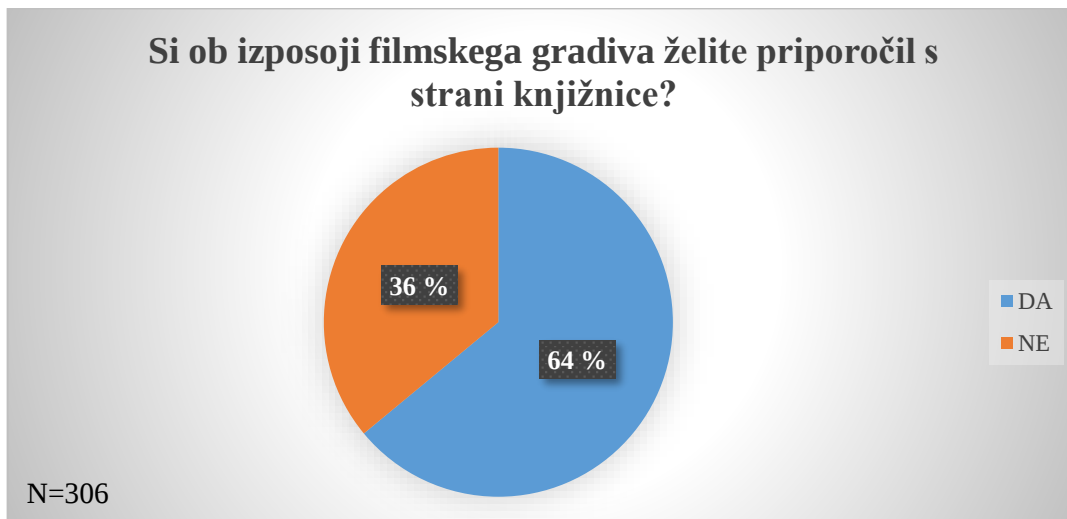
Slika 12: Uporaba spletnega portala BSF

Na naslednje vprašanje so odgovarjali anketiranci, ki so na prejšnje odgovorili z »NE«, saj nas je zanimalo, zakaj se še niso odločili za uporabo portala. Odgovor je podalo 166 respondentov, večina je odgovorila (Slika 13), da se bo za spletno izposajo slovenskega filma odločila v prihodnosti (71 %). 12 % jih slovenskih filmov ne gleda, 10 % portala ne zna uporabljati, 7 % anketirancev je odgovorilo, da na portalu ni filmov, ki bi jih želeli videti.

Slika 13: Vzroki neuporabe portala BSF

Knjižnica že sedaj preko svoje spletne strani in družabnih omrežij podaja priporočila za ogled. Z naslednjim vprašanjem smo preverjali, ali si uporabniki želijo priporočil, ocen, izpostav filmskega gradiva. 64 % tistih, ki so na vprašanje odgovorili, si teh priporočil želi, 36 % pa si te »ugodnosti« ne želi (Slika 14).

Slika 14: Možnost priporočil knjižnice ob izposoji filmskega gradiva

V pogovoru z direktorjem Mariborske knjižnice² (K. Brvar, osebna komunikacija, 19. 7. 2023) se je nakazala tudi možnost ogleda filmov v knjižnici, ki bi ponudila ustrezen prostor in opremo za to dejavnost. Zanimalo nas je, koliko ljudi bi se odločilo za to možnost. Rezultat (Slika 15) je zanimiv – enak odstotek tistih, ki bi se odločili za ogled filma v knjižnici, in tistih, ki se za to možnost ne bi odločili.

Slika 15: Zanimanje ljudi za ogled filma v knjižnici

² Neformalen pogovor, v katerem se je debatiralo tudi o filmski zbirki v novi knjižnici.

Na vprašanje, ali se anketirancem zdi ponudba izposoje filmskih vsebin pomemben segment izposoje v knjižnicah, je pritrdilen odgovor podalo 71 % vprašanih. 29 % jih meni, da temu ni tako (Slika 16).

Slika 16: Izposoja filmov kot pomemben segment izposoje

Ob zaključku vprašalnika so anketiranci lahko podali še kakšen predlog ali željo za filmsko zbirko, ki bi bila na voljo v novi osrednji enoti Mariborski knjižnice. Odgovori so bili raznoliki, veliko pa je bilo takih, ki so bili podani že med izpolnjevanjem vprašalnika, tj. čim več ponudbe neodvisnih art filmov in filmov evropske produkcije, ogled filma v za to namenjenem prostoru, dostop do pretočnih vsebin ... Nekaj drugih zanimivih odgovorov, ki morda odpirajo nove teme za razmišljanja in vprašanja o filmski zbirki v novi osrednji enoti Mariborske knjižnice: »že pri sedanji zbirki je poudarek na kvalitetnih vsebinah in tako naj ostane tudi v prihodnje«; »da bo vsebinsko dopolnjevala kino v centru rotovž«; »povezava z vsebinami v okviru dejavnosti in prireditvev, ki podpirajo razvoj filmske kulture«; »čas izposoje 3 tedne je predolg. če si 4. v čakalni vrsti, to pomeni čakanje več kot dva meseca za to, da si bodo film pred tabo ogledali trije.«; »morda bi bilo zanimivo ponuditi v izposajo v kompletu knjigo in film, če je bil ta posnet po knjižni predlogi, ali pa na primer na takšno knjigo nalepiti nalepko - na voljo tudi film.«; »Ne. Težavo vidim morda samo v tem, da je slovensko izdajanje filmov na nosilcih (Blu-ray in DVD) precej zastalo, morda so nekateri distributerji propadli ali pa se jim izdajanje nosilcev ne splača. Možnost izposoje nosilca pa je za mnoge od nas verjetno še vedno bolj privlačna od možnosti ogleda pretočnih vsebin ali ogleda v knjižnici. Vendar dokler filmi na nosilcih

obstajajo in se izposojajo, dokler si jih ljudje doma ogledujejo, je smiselno, da knjižnica to ponudbo vzdržuje.«; »Morda bi se lahko organiziral kotiček kjer bi se vrtel \"film tedna\". Tako bi morda lahko vzpodbudili obiskovalce za ogled in izposajo filmov.«

7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

Rezultati naše raziskave kažejo, da so anketni vprašalniki izpolnili večinoma zaposlene osebe, stare med 30 in 49 let oz. med 50 in 64 let. Ob začetku raziskovanja smo si postavili sedem hipotez, ki smo jih skušali potrditi z odgovori na raziskovalna vprašanja.

Prva hipoteza, da so ljudje dobro seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva na DVD-jih v Mariborski knjižnici, je bila potrjena, saj je na vprašanje pritrdilno odgovorilo večina (84 %) anketiranih. Nadaljnja promocija storitve izposoje filmskega gradiva je seveda dobrodošla, ni pa nujno potrebna.

Raziskovalno vprašanje, katerih vsebin si uporabniki še želijo v filmski ponudbi, je prineslo raznolike odgovore. Hipoteza 2, torej da si uporabniki filmske zbirke v njej želijo več uspešnic in komercialnih filmov, je bila oblikovana tudi na podlagi nekaterih pogovorov z uporabniki filmske zbirke med rednim delom z uporabniki. Rezultati hipoteze niso potrdili, saj se je za to možnost odločilo 21 % anketirancev. Anketiranci so ob tem vprašanju imeli možnost odgovoriti na več ponujenih odgovorov in v okence poleg možnosti »Drugo« dopisati tudi svojega. Odgovor na to vprašanje je podalo manjše število anketirancev kot na ostala vprašanja, upravičeno lahko predvidevamo, da so na vprašanje res odgovorili le tisti, ki filmsko zbirko Mariborske knjižnice poznajo oz. jo tudi uporabljajo.

Morda je, sploh glede na velik odstotek tistih, ki si filmov na DVD-jih ne izposojajo (sodeč po odgovorih na peto vprašanje tudi zaradi nezmožnosti predvajanja DVD-jev), malce presenetljiv rezultat na raziskovalno vprašanje, ali se ljudem zdi pomembno, da knjižnica ponudi zbirko filmov na obstoječih nosilcih tudi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice. Večina anketirancev je namreč odgovorila, da se jim to zdi pomembno. Vprašanci so imeli na voljo tudi okence, kjer so lahko na kratko razložili svoj odgovor. Veliko odgovorov je bilo v smeri, da sicer gre pri DVD-jih res za starajoč se nosilec, ki pa kljub temu še ni izumrl, in da je v zbirki veliko število dobrih filmov, ki bi si jih uporabniki v primeru odsotnosti filmske zbirke na

DVD-jih težko ogledali, saj tudi večina platform za pretočne vsebine ne ponuja prav veliko kvalitetnih, nagrajenih in evropskih filmov. Nekaj je bilo tudi želj po izposoji DVD-predvajalnikov. Odgovori tistih, ki se jim ne zdi pomembno, da bi obstoječa filmska zbirka na DVD-jih našla svoje mesto tudi v novi knjižnici, so v smeri zastarelosti nosilca in poškodovanih DVD-jev. Hipoteza 3, da se ljudem ne zdi pomembno imeti filmske zbirke na DVD-jih tudi v novi Osrednji knjižnici, tako ni bila potrjena.

Predvajanje filmskih vsebin preko platform za pretočne vsebine (prevladujejo Netflix, HBO Max, Amazon Prime, v Sloveniji tudi Voyo, nekatere slovenske splošne knjižnice omogočajo dostop do platforme za pretočne video vsebine Kanopy in do Baze slovenskih filmov) je v zadnjih letih postala zelo priljubljena možnost in alternativa klasičnim tv-programom in DVD-predvajalnikom. V Hipotezi 4 smo zato predvidevali, da si bodo tudi uporabniki knjižnice želeli, da ta omogoči dostop do filmskih vsebin tudi na ta način. Hipoteza je bila potrjena, saj si večina anketirancev, ki pozna termin »pretočne vsebine«, tega želi.

Zanimivi so odgovori respondentov, ki se tičejo spletne izposoje slovenskih filmov. Odstotek tistih, ki storitve ne uporablja, je visok, prav tako ni zanemarljiv odstotek tistih, ki storitve sploh ne pozna. Veliko anketirancev je izrazilo pripravljenost uporabiti portal Baza slovenskih filmov (BSF) v prihodnosti. Večja promocija storitve bi nedvomno koristila tako tistim, ki je ne poznajo, ter spodbudila tiste, ki o uporabi portala BSF še razmišljajo. Tudi nekateri predlogi oz. komentarji, ki so jih ob koncu anketnega vprašalnika dopisali anketiranci, kažejo v to smer: npr. *»Morda pretočne vsebine tudi tujih filmov. In ozaveščanje o BSF, res veliko ljudi še ni slišalo za to.«*; *»želim filme slv avtorjev in nagrajene na domačih festivalih«*. Hipoteza 5, da uporabniki ne poznajo možnosti spletne izposoje filmskega gradiva, sicer ni potrjena, saj je to možnost izbralo manj kot četrtnina respondentov.

V Hipotezi 6 smo predpostavljali, da ljudi ogled filma v knjižnici ne bi zanimal, na to nas je napeljala misel o vse hitrejšem načinu življenja, pomanjkanju prostega časa in večjemu udobju ob ogledu filma doma. Odgovori so našo hipotezo zavrnil, saj je polovica respondentov odgovorila, da bi si ogledala film tudi v knjižnici.

Uporabniki si ob velikem številu ponujenih vsebin želijo tudi priporočil s strani knjižnice, izpostave kvalitetnega gradiva, kritik filmov. To je bila naša Hipoteza 7. Zaposleni v Mariborski

knjižnici že sedaj na spletni strani knjižnice in na družbenih omrežjih izpostavljajo nove in kvalitetne dosežke filmske umetnosti, ki so na voljo za izposajo. Željo za priporočila je izrazilo 64 % anketirancev, tako da lahko hipotezo potrdimo.

Izposoja DVD-jev je v zadnjih letih precej padla. Izpisi s programa Cobiss/Izpisi – statistični izpis I-STA-T58 – kažejo, da je bilo v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice v letu 2017 izposojenih 19.984 video DVD-jev, v letu 2018 15.840 video DVD-jev, v letu 2019 14.062 video DVD-jev, v letu 2020 6.513 video DVD-jev, v letu 2021 4.374 video DVD-jev in v letu 2022 4.861 video DVD-jev. Podatki so prikazani na Sliki 17.

Slika 17: Izposoja DVD-jev v Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice 2017–2022

Seveda so na padec izposoje od leta 2020 do 2022 vplivali t. i. kovidni ukrepi, a predpostavljamo lahko, da je do padca prišlo tudi zaradi starajočega se nosilca in tehnološkega napredka. K temu spada tudi hiter razvoj platform za pretočne video vsebine na zahtevo. Podrobnejša analiza padca izposoje filmskega gradiva na DVD-jih v zadnjih letih se nam prav zaradi kovidnega obdobja, ko so bile knjižnice nekaj časa tudi zaprte, ne zdi smiselna, saj so kovidni ukrepi (npr. pogoj PCT, zaradi katerega je knjižnice obiskovalo manj ljudi) bili v veljavi tudi še v prvem četrtletju leta 2022. Zdi se nam, da bi v prihodnosti bilo smiselno narediti primerjavo izposoje DVD-jev v letu 2023 in v letu 2019. Seveda bi ob takšni primerjavi v analizi izposoje DVD-jev morali upoštevati več dejavnikov, tudi selitev Osrednje knjižnice Mariborske knjižnice, ki se je v začetku leta 2022 preselila na novo (začasno) lokacijo.

Morda bi bila smiselna tudi nova raziskava, ki bi se osredotočila le na filmsko zbirko in omogočanju dostopa do filmskih vsebin v prihodnosti in bi v raziskavo vključila tudi mnenje subjektov in deležnikov – tudi nečlanov knjižnice –, ki v naši raziskavi, ki je bila usmerjena tudi na poznavanje sedanje zbirke, morebiti niso sodelovali.

Strateški načrt Mariborske knjižnice 2021–2025 (Mariborska knjižnica, 2021) med drugim vsebuje strateško usmeritev upravljanja posebnih knjižničnih zbirk, ki govori o pregledu, analizi in vrednotenju obstoječih zbirk predvsem glede na potrebe v novi Osrednji knjižnici. Vprašanje, kakšno filmsko zbirko ponuditi v novi Osrednji knjižnici Mariborske knjižnice, ostaja odprto. Zbirka filmskega gradiva na DVD-jih je v očeh uporabnikov še vedno pomemben del knjižnice, na drugi strani si želijo tudi dostopa do video vsebin preko platform za pretočne vsebine. Izsledki naše raziskave, ki navajajo podatke o poznavanju zbirke, potrebah in željah uporabnikov za prihodnost, bodo v pomoč pri razmišljanju o morebitni reorganizaciji in vrednotenju filmske zbirke ter premisleku o novih storitvah.

8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Avbelj, M., Brožic, L., Ingličar, A., Jambrek, P., Novak, M., Petrič, E., Šturm, L. in Vodopivec, I. (2020). *Metodologija znanstvenega raziskovanja*. Nova Univerza.
- Baza slovenskih filmov. (2022). *Video na zahtevo*.
https://bsf.si/documents/34/BSF_VOD_Bela_knjiga.pdf
- Byers, F. R. (2003). *Care and handling of CDs and DVDs: a guide for librarians and archivists*. Council on Library and Information Resources; National Institute of Standards and Technology.
<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/legacy/sp/NISTspecialpublication500-252.pdf>
- Coleman, N. (23. 6. 2019). *New York City's public libraries to end film streaming through Kanopy*. The New York Times.
<https://www.nytimes.com/2019/06/24/movies/new-york-citys-libraries-drop-kanopy-streaming.html>

Crane, D. (30. 6. 2021). *Are we reaching the end of library DVD collections?* Public Libraries Online.

<http://publiclibrariesonline.org/2021/06/are-we-reaching-the-end-of-library-dvd-collections/>

Geohelli, M. (2005). Knjižnice in filmska kultura. V V. Leban (ur.), *Film v knjižnici: zbornik prispevkov s strokovnega posveta v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin, 26. septembra 2005* (str. 22–35). Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin.

IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim. (2000). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo; Arhiv republike Slovenije.

IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah 2022. (2023). International Federation of Library Associations and Institutions. <https://anyflip.com/hqule/uytc/>

Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Kodrič-Dačić, E. (2007). Uvod v izgradnjo knjižničnih zbirk. *Knjižnica*, 51(1), 89–112.

Leban, V. (2005). Film v virtualni knjižnici. V V. Leban (ur.), *Film v knjižnici: zbornik prispevkov s strokovnega posveta v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin, 26. septembra 2005* (str. 2–5). Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin.

Ločniškar-Fidler, M. (1999). *Avdiovizualno gradivo v splošnoizobraževalni knjižnici* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Ločniškar-Fidler, M. (2001). Kriteriji za izločanje neknjižnega gradiva. *Knjižnica*, 45(1–2), 137–144.

Mariborska knjižnica. (2007). *Nabavna politika za filmski center*.

https://www.mb.sik.si/datoteke/Mariborska_knjiznica/Informacije_javnega_znacaja/Nabavna_politika_filmski_center_predlog.pdf

Mariborska knjižnica. (2021). *Strateški načrt Mariborske knjižnice 2021–2025*.

https://www.mb.sik.si/datoteke/Mariborska_knjiznica/Informacije_javnega_znacaja/STRATESKI_NACRT_MBK_21_25_ZADNJA_VERZIA_APRIL2022-popravljeno_oddelek%20za%20promocijo.pdf

Mariborska knjižnica. (2023). *Letno poročilo 2022*.

https://www.mb.sik.si/datoteke/Mariborska_knjiznica/Letno%20porocilo%20MK%202022_zunanje.pdf ftno porocilo MK 2022_zunanje.pdf

- Mestna knjižnica Ljubljana. (2020). *Digitalna knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana: izhodišča za delovanje*. https://www.mklj.si/wp-content/uploads/2021/04/Izhodisca_digitalna_knjiznica_MKL.pdf
- Platforma za gledanje filmov, za katero niste vedeli, da obstaja. (11. 12. 2018). Računalniške novice. <https://racunalniske-novice.com/popolnoma-brezplacna-platforma-za-gledanje-filmov-za-katero-niste-vedeli-da-obstaja/>
- Račnik, Ž. (2022). *Označevanje in postavitev filmov v Knjižnici Bežigrad* [Diplomski seminar]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Rampih, S. (2010). *Nabavna politika v splošnih knjižnicah*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Reichenberg, M. (1995). Glasba in film v obliki novih medijev na knjižni polici. *Knjižnica*, 39(4), 39–49.
- Splošne knjižnice: IFLA/UNESCO standardi za splošne knjižnice*. (2002). NUK.
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Šprah, A. (1991). Gledamo in (ne)vidimo: uvajanje filmskega gradiva v splošnoizobraževalno knjižnico. *Knjižnica*, 35(1), 73–86.
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 - ZUJIK, 92/2015.

PRILOGE

Priloga 1: Anketa

Spoštovani, sem Tadej Vrbnjak in za potrebe zaključne naloge za bibliotekarski izpit raziskujem poznavanje in zadovoljstvo uporabnikov s filmsko zbirko, ki jo ponuja Mariborska knjižnica. Anketni vprašalnik je anonimen, reševanje ankete vam bo vzelo približno 3 minute. Anketirance, mlajše od 15 let, prosim, da anketo rešijo ob prisotnosti staršev. Že vnaprej se zahvaljujem za odgovore.

Prosim, da na začetku podate nekaj osnovnih podatkov o sebi.

1. Starost

- ☐ 7-18 let
- ☐ 19-29 let
- ☐ 30-49 let
- ☐ 50-64 let
- ☐ nad 65 let

2. Status

- ☐ Učenec
- ☐ Študent
- ☐ Zaposlen
- ☐ Brezposeln
- ☐ Upokojenec

3. Ali ste seznanjeni z možnostjo izposoje filmskega gradiva na DVD-jih v Mariborski knjižnici?

- ☐ DA
- ☐ NE

4. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z NE: Ali bi si izposojali filme, če bi vedeli, da ta možnost obstaja?

- ☐ DA
- ☐ NE
- ☐ Ne vem

5. Ali si v Mariborski knjižnici izposojate filme?

- ☐ DA
- ☐ NE

6. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z NE: Zakaj ne? (možnih je več odgovorov)

- ☐ Ponudba filmov mi ni všeč
- ☐ Nimam opreme, ki bi omogočala predvajanje dvd-jev
- ☐ Ne vem, da si je DVD-je možno izposoditi
- ☐ Gledanje filmov me ne zanima
- ☐ Izposoja filmov v knjižnici me ne zanima

**7. Katerih vsebin si še želite v ponudbi filmske zbirke?
(možnih je več odgovorov)**

- ☐ Več uspešnic, komercialnih filmov
- ☐ Več neodvisnih filmov
- ☐ Več dokumentarnih filmov
- ☐ Trenutna ponudba zadostuje mojim potrebam
- ☐ Drugo _____

8. Se vam zdi pomembno, da Mariborska knjižnica ponudi zbirko filmov na obstoječih nosilcih (DVD-ji) tudi v novi osrednji enoti Mariborske knjižnice?

- ☐ DA
- ☐ NE

Prosim, na kratko pojasnite svoj odgovor:

9. Ali uporabljate platforme za pretočne vsebine (Netflix, HBO Max, Voyo, Amazon Prime Video, Disney plus ...)?

- ☐ DA
- ☐ NE

10. Si želite, da knjižnica omogoči dostop do filmskih vsebin preko pretočnih vsebin?

- ☐ DA
- ☐ NE
- ☐ Ne vem, kaj so pretočne vsebine

11. Ali ste se že odločili za spletno izposajo slovenskih filmov na portalu Baza slovenskih filmov (BSF)?

- ☐ DA
- ☐ NE
- ☐ Ne poznam te možnosti izposoje

12. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z NE: Zakaj ne?

- ☐ Slovenskih filmov ne gledam
- ☐ Portala ne znam uporabljati
- ☐ Na portalu ni filmov, ki bi jih želel videti
- ☐ V prihodnosti se bom odločil/-a za to možnost

13. Si ob izposoji filmskega gradiva želite priporočil s strani knjižnice (izpostavljanje, kritike, ocene ipd.)?

☐ DA

☐ NE

14. Bi si ogledali film v knjižnici, če bi ta ponujala ustrezen prostor in opremo za to dejavnost?

☐ DA

☐ NE

15. Se vam zdi ponudba izposoje filmskih vsebin pomemben segment izposoje v knjižnicah?

☐ DA

☐ NE

16. Ali imate še kakšen predlog ali željo za filmsko zbirko, ki bo na voljo v novi osrednji enoti Mariborske knjižnice?